

PHONG TRÀO CÁNH TÁ Ở Ê-CU-A-ĐO NHỮNG NĂM ĐẦU THẾ KỶ XXI

PHAN DUY QUANG *

Đầu thế kỷ XXI, phong trào cánh tá ở Ê-cu-a-đo có bước phát triển vô cùng mạnh mẽ, đã liên tiếp buộc các chính quyền cánh hữu phải từ chức hoặc miễn nhiệm, lay đổ các thể chế tư sản vốn bất lực bấy lâu nay ở đất nước này. Bài viết đề cập những diễn biến đấu tranh, nguyên nhân dẫn đến sự trỗi dậy của phong trào cánh tá, cùng những khó khăn, thách thức trong đối sách của chính quyền cánh tá ở Ê-cu-a-đo hiện nay.

Sự trỗi dậy của phong trào cánh tá ở Ê-cu-a-đo

Tháng 1-2000, Tổng thống J. Ma-hu-át ra sắc lệnh đô-la hóa nền kinh tế quốc dân Ê-cu-a-đo. Việc đô-la hóa nền kinh tế không chỉ khiến quốc gia này mất đi quyền tự chủ, tự trị trong chính sách tiền tệ, mà còn chất đầy hơn túi tiền của các nhà tư sản, các chủ ngân hàng do việc định giá đồng đô-la cao hơn nhiều so với đồng tiền nội địa. Trước thực trạng đó, Liên hiệp quốc gia các dân tộc Anh-điêng (CONAIE) ⁽¹⁾ và Liên minh các phong trào xã hội (CMS) đã thành lập Nghị viện quốc dân, tuyên bố khởi nghĩa toàn quốc vào ngày 15-1-2000. Sau đó, Mặt trận Công nhân thống nhất (FUT), và Liên hiệp các công đoàn tự do Ê-cu-a-đo (CEOSL) cũng tham gia cuộc khởi nghĩa. Một số sĩ quan quân đội, trong đó đáng chú ý là đại tá L. Guy-tiê-rê - người đã kháng lệnh đàn áp công nhân và nông dân - đã buộc ông Ma-hu-át phải từ chức. Song, phong trào nhanh chóng bị suy yếu trên con đường đấu tranh nghị trường tư sản. Tuy thất bại nhưng phong trào cho thấy, sự phẫn nộ và mất niềm

tin sâu sắc của đông đảo dân chúng vào các thể chế tư sản hiện hành vốn bấy lâu nay vẫn bất lực trong việc giải quyết các vấn đề của người dân.

Với hành động sát cánh cùng tầng lớp lao động trong phong trào đấu tranh chống chính quyền Ma-hu-át năm 2000, trong cuộc bầu cử tổng thống năm 2002, Guy-tiê-rê cùng Đảng Hội yêu nước 21-1(PSP) dờ ông cùng một số sĩ quan quân đội sáng lập, đã nhận được sự ủng hộ mạnh mẽ của người dân và giành thắng lợi.

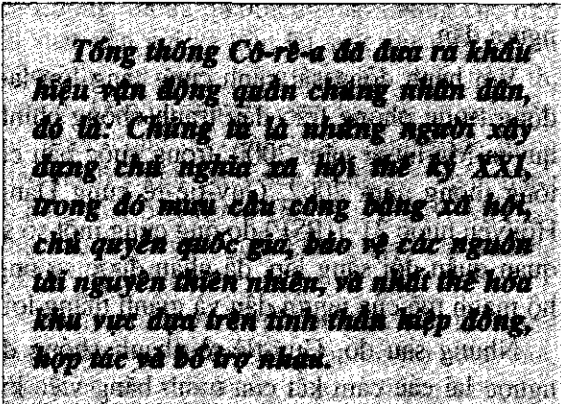
Nhưng sau đó, Guy-tiê-rê nhanh chóng đi ngược lại các cam kết của mình bằng việc ký kết thỏa thuận với Quỹ Tiền tệ quốc tế (IMF) vào năm 2003, trong đó đưa ra một loạt những điều chỉnh khắc nghiệt như: đóng băng tiền lương đến năm 2007, sa thải 120.000 nhân viên nhà nước, không cho phép biểu tình trong khu vực công, tăng giá khí đốt lên 375%, tư nhân

* ThS, Viện Quan hệ quốc tế, Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh

(1) CONAIE thành lập năm 1986 với tư cách là đại diện toàn quốc của các dân tộc bản địa ở Ê-cu-a-đo

hóa điện, dầu mỏ, viễn thông, nước... Sau thất bại nặng nề trong cuộc bầu cử địa phương năm 2004, Guy-tiê-rê liên minh với các đảng tư sản lớn nhằm tránh bị Nghị viện miễn nhiệm. Sự tha hóa của chính quyền Guy-tiê-rê làm dấy lên làn sóng đấu tranh mạnh mẽ của các tầng lớp nhân dân lao động. Tháng 4-2005, Nghị viện Ê-cu-a-đo đã phế truất Guy-tiê-rê.

Phó Tổng thống A.Pa-la-xi-ô lên nắm quyền, nhưng cũng lâm vào cảnh bế tắc. Nỗ lực của chính quyền Pa-la-xi-ô nhằm ký kết hiệp định thương mại tự do với Mỹ đã trở thành ngòi nổ cho một cao trào cách mạng khác trong quần chúng vào tháng 3-2006. Và đến cuối năm 2006, R. Cô-rê-a - ứng cử viên của Liên minh đất nước (AP), một liên minh cánh tả gồm nhiều tổ chức tiên bộ được sự ủng hộ rộng lớn của các phong trào chính trị - xã hội, đã giành thắng lợi trong cuộc bầu cử tổng thống với 58% số phiếu thuận, mở ra trang mới cho phong trào cánh tả tại đất nước này.

Nguyên nhân trỗi dậy của phong trào

Trước hết, bắt nguồn từ khủng hoảng kinh tế - xã hội sâu sắc. Những năm 90 của thế kỷ XX, các chính quyền cánh hữu ở Ê-cu-a-đo đã tiến hành điều chỉnh cơ cấu theo hướng thể chế hóa chủ nghĩa tự do mới. Tuy nhiên, những điều chỉnh này khiến Ê-cu-a-đo càng lâm vào tình trạng bất ổn triền miên. Các

nhệm kỳ tổng thống liên tiếp bị dang dở dưới sức ép của phong trào đấu tranh cách mạng trong nước. Ê-cu-a-đo bước sang thế kỷ mới với 62% dân số sống dưới mức nghèo đói, 70% lực lượng lao động trong tình trạng thất nghiệp hoặc bán thất nghiệp, tăng trưởng âm 7,2% và tỷ lệ lạm phát lên tới 70%. Trong khi đó, của cải lại tập trung vào tay một số nhà tài phiệt, các công ty độc quyền. Các nguồn tài nguyên thiên nhiên, đặc biệt tài nguyên chiến lược như dầu mỏ, bị khai thác tối đa bởi các công ty xuyên quốc gia của nước ngoài. Đến đầu năm 2007, nợ nước ngoài của Ê-cu-a-đo là 16,8 tỉ USD (chủ yếu là nợ các tập đoàn tư bản). Quyền lợi của quần chúng lao động bị đẩy xuống hàng thứ yếu. Phong trào cách mạng lúc này là hệ quả tất yếu của thực trạng đó.

Thứ hai, sự trưởng thành qua đấu tranh cách mạng của các lực lượng cánh tả ở Ê-cu-a-đo làm nên sức sống mới cho phong trào cánh tả nước này. Qua phong trào đấu tranh cách mạng, các lực lượng cánh tả ở Ê-cu-a-đo ngày càng đông đảo về số lượng; mục tiêu đấu tranh, phương thức đấu tranh, phương thức tập hợp lực lượng cũng có bước tiến rõ rệt về chất. Về mục tiêu đấu tranh, phong trào không chỉ nỗ lực vì các mục tiêu dân sinh, dân chủ, công bằng xã hội trước mắt, mà còn vì mục tiêu chiến lược là xây dựng xã hội xã hội chủ nghĩa. Về phương thức đấu tranh, các phản ứng tự phát ban đầu trước sự hủ bại của chính quyền cánh hữu (như biểu tình chống phá, chặn các tuyến quốc lộ, chiếm trụ sở chính quyền) đã phát triển thành các hoạt động đấu tranh kết hợp bạo lực cách mạng có tổ chức với con đường nghị trường trên quy mô toàn quốc, giành quyền lực công, xây dựng chính quyền cách mạng. Về mặt tổ chức, các đảng, tổ chức cộng sản, các phong trào công nhân, nông dân, các tổ chức của người thổ dân, của tầng lớp trung lưu thành thị, các nhóm xã hội tiên bộ, từ chỗ tồn tại đơn lẻ, rời rạc đã tập hợp, liên kết thành các liên minh cách mạng rộng rãi, mang lại sức mạnh to lớn cho phong trào.

Thứ ba, thắng lợi trước đó của phong trào cánh tả của các nước trong khu vực là nguồn cổ vũ, khích lệ to lớn đối với phong trào cánh tả ở Ê-cu-a-đo. Trên thực tế, nhiều chính quyền cánh tả ở khu vực đã bước đầu tạo ra diện mạo kinh tế - xã hội mới. Thậm chí, báo giới phương Tây còn cho rằng, Mỹ La-tinh đã hình thành một "trục cánh tả mới". Có thể nói, thắng lợi của phong trào cánh tả trong khu vực cho thấy một hướng đi có triển vọng trong việc giải quyết tình trạng khủng hoảng, bế tắc dưới thời các chính quyền cánh hữu. Về phần mình, Ê-cu-a-đo dưới sự lãnh đạo của Tổng thống Cô-rê-a hiện đang có những động thái

đối ngoại tích cực, góp phần phát triển phong trào cánh tả tại khu vực Mỹ La-tinh.

Thứ tư, phong trào đấu tranh của người thổ dân góp phần quan trọng vào sức mạnh của phong trào cánh tả ở Ê-cu-a-đo. Trong tổng số 12,5 triệu dân Ê-cu-a-đo, hiện có khoảng 3,5 triệu thổ dân (chiếm 1/3 dân số) của nhiều dân tộc, phần lớn sinh sống ở khu vực nông thôn. Tuy là bộ phận dân cư đông đảo nhưng những người thổ dân lại là tầng lớp bấy lâu nay phải chịu sự phân biệt đối xử, sống trong cảnh nghèo hèn. Chính thực trạng này khiến cho phong trào đấu tranh của người bản xứ dân phát triển thành phong trào chính trị - xã hội rộng khắp, có sức ảnh hưởng lớn đến xã hội Ê-cu-a-đo. Hiện nay, CONAIE là tập hợp rộng rãi nhất của người bản xứ, đã góp phần làm rung chuyển nhiều chính quyền cánh hữu thông qua phát động, châm ngòi nhiều cuộc biểu tình, đấu tranh trên quy mô toàn quốc. CONAIE cùng các tổ chức bản xứ khác là lực lượng tiên bộ, với thiên hướng đấu tranh vì các giá trị văn hóa - xã hội đặc thù.

Khó khăn và những đối sách

Khó khăn đối với chính quyền cánh tả hiện hành không chỉ là cuộc khủng hoảng trên tất cả các lĩnh vực kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội, mà còn từ sự chống phá quyết liệt của các lực lượng cánh hữu, đặc biệt là phe cánh hữu trong chính quyền. Bởi một chương trình cải cách tiến bộ được hậu thuẫn từ phong trào quần chúng và các tổ chức công nhân, nông dân chính là mối đe dọa trực tiếp đến quyền lợi của các trùm sở chính trị, các địa chủ giàu có, chủ ngân hàng và nhà tài phiệt công nghiệp - những nhân vật lâu nay vẫn thống trị xã hội Ê-cu-a-đo. Tuy cánh tả đã nắm chính quyền, nhưng trong nội các chính phủ hiện nay vẫn có nhiều nhà kỹ trị cánh hữu và đại diện của các đảng cánh hữu, như đứng đầu Bộ Nông nghiệp là thành viên của Đảng PRIAN - tỷ phú A.Nô-bôa - đối thủ số một của ông Cô-rê-a trong cuộc bầu cử tổng

thống cuối năm 2006. Bộ Giáo dục nằm trong tay đảng viên Đảng Cán tá dân chủ (PID) - đảng truyền bá chủ nghĩa tự do mới vào Ê-cu-a-đo. Bộ Giao thông cũng chịu sự kiểm soát của một nhân vật thuộc phe cánh hữu. Bộ trưởng Bộ Môi trường là người ủng hộ quyền lợi của các công ty xuyên quốc gia trong ngành khai thác mỏ. Không những thế, trong cuộc bầu cử Hội đồng lập hiến, các đảng cánh hữu chủ yếu ở Ê-cu-a-đo vẫn giành được một số phiếu nhất định: Đảng PSP được 8% phiếu bầu, Đảng PRIAN: 6%, Đảng Thiên Chúa giáo xã hội (PSC): 4%...

Trước những khó khăn trên, chính quyền cánh tả do Tổng thống Cô-rê-a đứng đầu đã đưa ra những quyết sách, hành động bước đầu nhằm làm thay đổi tình hình đất nước.

Về kinh tế, chuyển đổi hệ thống kinh tế vận hành theo chủ nghĩa tự do mới sang nền kinh tế với chính phủ đóng vai trò chủ đạo. Các hoạt động kinh tế được ưu tiên thực hiện trước mắt là: quốc hữu hóa ngành dầu khí, tiến hành đàm phán lại các khoản nợ của Nhà nước, hạn chế chi trả các khoản nợ nước ngoài, từng bước thay thế đồng USD bằng đồng nội địa, gia nhập Ngân hàng Phương Nam (Banco Sur) do một số chính quyền cánh tả trong khu vực thành lập... Ngoài ra, chính quyền cánh tả cũng đã triển khai kế hoạch xây dựng một loạt nhà máy thủy điện mới. Tổng thống Cô-rê-a tin rằng, Ê-cu-a-đo có thể tự túc điện năng vào năm 2013.

Về chính trị, thay vì tham gia tranh cử trong Nghị viện nơi mà phe cánh hữu chiếm đa số, Liên minh đất nước của Tổng thống Cô-rê-a đã kiến nghị thành lập một Hội đồng lập hiến. Theo đề xuất này, Hội đồng sẽ soạn thảo lại Hiến pháp mới, có quyền lực bãi bỏ Nghị viện hiện hành. Trong cuộc trưng cầu dân ý tổ chức hồi tháng 4-2007, đa số người dân Ê-cu-a-đo đã ủng hộ và đến tháng 11-2007, Hội đồng lập hiến đã được thành lập, hiện đang tiến hành soạn thảo Hiến pháp mới. Đây là một quyết sách mạnh tay của chính quyền cánh tả nhằm

đập tan sự kiểm soát của cánh hữu đối với hệ thống chính quyền hiện hành, xây dựng lại bộ máy nhà nước mới tiến bộ hơn.

Về văn hóa - xã hội, hiện nay Hội đồng lập hiến đang soạn thảo một bản hiến pháp, trong đó thừa nhận quyền bình đẳng của các dân tộc, bác bỏ sự phân biệt đối xử đối với người thổ dân tồn tại từ hàng thế kỷ nay. Điều này phản ánh được nguyện vọng của những người thổ dân, bộ phận dân cư đông đảo nhất ở Ê-cu-a-đo xưa nay luôn sống trong tình trạng lạc hậu so với mặt bằng xã hội.

Về đối ngoại, chính quyền cánh tả chủ trương hợp tác, đoàn kết với các phong trào cánh mạng, các đảng cầm quyền cánh tả khác ở Mỹ La-tinh nhằm tăng cường sức mạnh cách mạng. Hiện nay, Ê-cu-a-đo đang hợp tác với các nước trong khu vực về lĩnh vực dầu khí và ngân hàng, chống lại sự phụ thuộc vào phương Tây.

Ngoài ra, chính quyền của Tổng thống Cô-rê-a tìm cách hạn chế sự bá quyền của Mỹ và các tập đoàn tư bản tại khu vực. Mỹ hiện đã thuê một căn cứ không quân tại thành phố cảng Man-ta của Ê-cu-a-đo từ năm 1999. Tổng thống Cô-rê-a tuyên bố sẽ không gia tiếp hạn khi thỏa thuận này hết hiệu lực vào năm 2009, đồng thời đưa ra giải pháp nhằm thoát khỏi ảnh hưởng của các thiết chế tài chính tư bản chủ yếu trên thế giới hiện nay là IMF và WB.

Phong trào cánh tả Ê-cu-a-đo đang phát triển ngày càng lớn mạnh, từ tự phát đến tự giác, từ bãi công, biểu tình chống lại sự đàn áp trực tiếp của chính quyền cánh hữu dần chuyển thành tập hợp lực lượng toàn quốc đấu tranh lật đổ bộ máy chính quyền này, hướng tới thiết lập bộ máy chính quyền cách mạng, xây dựng xã hội mới. Phong trào là một thành tố quan trọng trong phong trào cánh tả Mỹ La-tinh nói chung. Hiện nay, chính quyền cánh tả đã có những đổi sách bước đầu cũng như quyết tâm vượt những khó khăn, thách thức cả trong và ngoài nước nhằm xây dựng và phát triển chiến lược cách mạng xã hội chủ nghĩa ở Ê-cu-a-đo. □